

ВНЗ можлива за умов забезпечення оптимального поєднання аудиторної та позааудиторної роботи, застосування різних новітніх методів та технологій навчання, урахування специфіки вивчення навчальних дисциплін. Відтак, науково організована самостійна робота обумовлює активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів; сприяє підвищенню результативності навчання, навчає самостійно працювати з науково-технічною та методичною літературою, розвиває довільну увагу студентів та формує в них здатність міркувати тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вітвицька С. С.* Основи з педагогіки вищої школи. Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. – 2-ге вид. / С. С. Вітвицька. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 384 с.

2. *Козаков В. А.* Самостоятельная работа студентов и её информационно-методическое обеспечение / В. А. Козаков. – К.: Вища школа, 1990 – 248 с.

3. *Щукина Г. И.* Роль деятельности в учебном процессе: Книга для учителя / Г. И. Щукина. – М.: Просвещение, 1986. – 142 с.

*Красьська Ольга
Вінниця*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Професійна освіта зазнає постійних змін відповідно до запиту та тенденцій розвитку сучасного інформаційного суспільства. Особливої ваги набуває комунікативна компетентність фахівців, яка забезпечує вкрай важливу здатність співпрацювати, домовлятися та вирішувати складні науково-технічні та суспільно-культурологічні проблеми.

Комуникативну компетентність з погляду лінгвістики, педагогіки, психології, соціології, теорії комунікації, культурології досліджували L. Bachman, M. Canale, N. Chomsky, B. Dignen, K. Foss, J. Habermas, O. Hargie, D. Hymes, S. Littlejohn, J. Koester, D. O'Hair, D. Mullin, A. Palmer, G. Rickheit, S. Savignon, P. Skehan, H. Widdowson, C. Sabee та ін. Серед українських вчених іншомовну комунікативну компетентність та компетентність загалом вивчали Л. Волкова, Л. Гріднева, М. Бабинець, Т. Бутенко, Г. Данченко, О. Жирун, О. Касаткіна, С. Козак, І. Козубовська, С. Макаренко, Н. Микитенко, В. Назаренко, А. Хом'як, В. Черевко та інші. Попри уже

значний рівень дослідженості проблеми формування комунікативної компетентності, вона зберігає свою актуальність через перманентний розвиток соціуму і зміну умов функціонування фахівців різних галузей.

Комунікативну компетентність майбутніх філологів доречно розглядати в контексті інновацій комунікативних процесів, з урахуванням ключових аспектів комунікативності. Згідно із базовими аспектами комунікативності, означена компетентність ефективно розвивається в умовах ситуативності, мовленнєвої та мисленнєвої активності, функціональності, індивідуалізації, новизни та міжкультурного діалогу.

Необхідно враховувати, що концепт «комунікативна компетентність» має складну внутрішню та зовнішню структуру. У внутрішній структурі комунікативну компетентність пов'язують із суміжними термінами «effectiveness» (ефективність) та «appropriateness» (доцільність), адже ефективність описує результат, наслідок комунікативної компетентності, а доцільність пов'язує її з ситуативними умовами реальної соціальної взаємодії. У зовнішній структурі поняття комунікативна компетентність пов'язане із концептами «performance» (виконання, практичне застосування), «skill» (уміння, здібності), «knowledge» (знання), «motivation» (мотивація), «emotion» (емоція), «behavior» (поведінка) [3: 12].

У процесі професійної освіти слід брати до уваги різнобічність комунікації, зокрема, згідно з сучасною енциклопедією теорії комунікації, в наш час існує близько двохсот теорій комунікації, які базуються на культурологічному, психологічному, філософському, соціологічному, етичному, релігійному, феміністичному, політичному, управлінському, компетентнісному, символічному, гумористичному, метафоричному, лінгвістичному та медіа підходах. По суті, усі аспекти життя сучасної людини певною мірою включають комунікацію та входять у її зміст [2: 10].

Складна структура комунікації та динамічність розвитку сучасної комунікативної компетентності є серйозним викликом у процесі професійної підготовки філолога. Фахівці означеного напрямку потребують не лише ґрунтовного оволодіння змістом комунікації, а й інструментами подальшого розвитку власних умінь та навичок. З цією метою пропонуємо застосувати метод психологічного тренінгу у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх філологів.

Комунікативний підхід в навчанні передбачає формування умінь і навичок спілкування, що організується як модель реального процесу комунікації та має зберігати усі його суттєві риси – вмотивованість мовлення, ситуативність, зверненість, наявність адресата мовлення й мовленнєвого завдання для організації кожного акту спілкування. Психологічний тренінг відповідає цим вимогам, адже є методикою впливу на особу та підвищення ефективності її взаємодії з іншими.

Варто зазначити, що поєднання технік тренінгу та вправ відповідає принципам особистісно-орієнтованого навчання, адже виконання вправ набуває глибшого змісту: оволодіння мовним матеріалом та засобами спілкування стають знаряддям навчання ефективним, з точки зору психології, спілкування.

Заняття з іноземної мови передбачають виконання різних типів вправ. За критерієм спрямованості вправи на видачу та прийом інформації, вправи бувають рецептивними, репродуктивними, рецептивно-репродуктивними, рецептивно-продуктивними та продуктивними. За критерієм комунікативності вправи поділяються на комунікативні, умовно-комунікативні та некомунікативні.

Поєднання вищезгаданих вправ з техніками комунікативного тренінгу мають більший ефект як для вивчення філологами іноземної мови, так і психології і суттєво сприяють ефективному формуванню їх комунікативної компетентності.

У комунікативному тренінгу застосовуються техніки так званого активного слухання. Активне слухання передбачає володіння вміннями самовираження та дії. Воно направлене на формулювання та розв'язання комунікативних задач, водночас пасивне слухання – це зміна станів у процесі впливу комунікативних стимулів. Існує така класифікація технік активного слухання: на вміння розмовляти – техніки формулювання запитань та техніки малої розмови, на вміння почути та зрозуміти – техніка повторювання, техніка перефразування та техніка інтерпретації.

На заняттях з іноземної мови студенти навчаються грамотно складати різні види питальних речень: спеціальні питання, загальні, альтернативні та розділові. У тренінгу комунікативної компетентності теж навчаються правильно складати запитання, але не з граматичного, а комунікативного боку. Пропонуємо поєднати ці процеси, точніше ввести останній у навчальний процес з метою забезпечення комунікативної готовності до застосування запитань, замість формальної здатності скласти питальне речення.

За комунікативною функцією запитання поділяються на відкриті, закриті та альтернативні. Тренінг комунікативної компетентності робить наголос на розвитку техніки постановки відкритих запитань. Психологи стверджують, що зловживання альтернативними та закритими запитаннями є комунікативною проблемою. У межах техніки постановки запитань є можливість виконувати умовно-комунікативні та комунікативні вправи рецептивно-репродуктивного та продуктивного характеру.

Іншим аспектом тренінгу комунікативної компетентності є мала розмова – приємна, дещо невимушена, розмова про сімейні справи, хобі, певні потішні події [1: 7]. Мета малої розмови – створити сприятливу психологічну атмосферу, закласти основи взаємної симпатії та довіри або відновити

взаємну симпатію та довіру. У тренінгу використовуються чотири техніки малої розмови: цитування партнера, позитивні констатації, інформування та цікава розповідь. Майбутнього філолога необхідно та абсолютно реально навчити користуватися наведеними вище техніками у рамках професійної підготовки. По суті, техніка цитування партнера є умовно-комунікативною, рецептивно-репродуктивною вправою, а позитивні констатації, інформування та цікава розповідь – комунікативні, репродуктивні вправи. Техніка малої розмови не лише дає зняряддя ефективного спілкування, а й пропонує його смислове наповнення, тобто відповідає на запитання «як» та «що» говорити.

Окрім вміння розмовляти, тренінг комунікативної компетентності розвиває вміння почути та зрозуміти за допомогою технік повторення (вербалізації ступеня А), перефразування (вербалізації ступеня Б), інтерпретації (вербалізації ступеня В). На заняттях з іноземної мови згадані вище техніки можуть відпрацьовуватися в рамках рецептивно-репродуктивних, комунікативних та умовно-комунікативних вправ.

Завдяки інтеграції комунікативно-орієнтованих дисциплін іноземної мови та психології, посиленням їх міжпредметних зв'язків у процесі професійної підготовки майбутніх філологів відбувається підвищення якості іншомовної та психологічної підготовки означених фахівців, ефективне формування їх комунікативної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Сидоренко Е. В.* Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2008. – 208 с.
2. *Littlejohn S.* Encyclopedia of Communication Theory / Steven W. Littlejohn, Karen A. Foss – Thousand Oaks, California: Sage publications. – 2009 – 1105 p.
3. *Rickheit G.* Handbook of Communication Competence / Gert Rickheit, Hans Srohner – Gottingen : Hubert & Co., 2008 – 561 p.